

Κριτική Θεάτρου

«Αντιγόνη» του Σοφοκλή

“Ρωξάνη”

25/05/2019

Όταν πρέπει να γράψω για ένα έργο από τους μεγάλους τραγικούς μας, δεν νιώθω μόνο δέος γι' αυτούς αλλά και φόβο μπροστά στο μεγαλείο τους. Το ίδιο συμβαίνει όταν πηγαίνω να δω μια παράσταση αρχαίου ελληνικού δράματος. Η ευθύνη που χρειάζεται να έχουμε όλοι μας, απέναντι σε αυτό το πολύτιμο θησαυρό που μας κληροδότησαν οι πρόγονοί μας, είναι τόσο μεγάλη που βαραίνει όλους μας.

Ο Σοφοκλής θεωρήθηκε ως ο τέλειος των τραγικών ποιητών, πρότυπο για τη διατύπωση των κανόνων της δραματικής τέχνης, όπως τους καθόρισε ο Αριστοτέλης στην «Ποιητική» του.

Πολλοί θα θεωρούσαν τον Αισχύλο τον μεγαλύτερο Έλληνα δραματουργό. Η τραγωδία όμως με τον Σοφοκλή γίνεται ανεξάρτητη τέχνη και φτάνει σε πλήρη ωριμότητα. Τα χορικά τραγούδια του Σοφοκλή είναι τα ωραιότερα κομμάτια όλης της αρχαίας ελληνικής ποίησης. Στις καλύτερες στιγμές του ο Σοφοκλής δικαιώνει απόλυτα την εκτίμηση του Αριστοτέλη που τον θεωρεί εντυπωσιακό χειριστή της υπόθεσης - γράφει έργα αυτοτελή. Ο Σοφοκλής είναι λαμπρό παράδειγμα της αριστοτελικής «αντιστροφής» και της «αναγνώρισης» και μαζί της δραματικής ειρωνείας. Η υψηλή ηθικότητα, η απόλυτη καθαρότητα των έργων του Σοφοκλή έχουν γίνει αντικείμενο θαυμασμού ανά τους αιώνες.

Όλοι σχεδόν οι Ευρωπαίοι φιλόσοφοι, ποιητές και μελετητές θεωρούσαν ότι η «Αντιγόνη» του Σοφοκλή είναι το έργο που αγγίζει την τελειότητα. Η Αντιγόνη, παραβαίνοντας την απαγόρευση του Κρέοντα, πιάστηκε επ' αυτοφώρω να θάβει τον αδερφό της Πολυνείκη. Ο Αίμων, γιος του Κρέοντα, εξαιτίας του έρωτά του προς την Αντιγόνη, αυτοκτονεί με το σπαθί του. Για το θάνατο του Αίμονα αυτοκτονεί και η μητέρα του Ευρυδίκη. Το έργο ανήκει στον «Θηβαϊκό Κύκλο». Η γενιά των Λαβδακιδών, που βασίλευσε στη Θήβα, ενέπνευσε και τους τρεις τραγικούς. Ο Σοφοκλής δίδαξε την «Αντιγόνη» το 442 π.Χ. κερδίζοντας την πρώτη νίκη.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονοι καλλιτέχνες του θεάτρου, όταν έρχονται αντιμέτωποι με το αττικό δράμα, τραγωδία και κωμωδία, είναι πολλά. Και φαίνονται άλυτα. Το μεγαλύτερο απ' όλα είναι η παρουσία του χορού. Ο χορός είναι μια αντανάκλαση της «άμεσης δημοκρατίας». Είναι ο μέσος όρος συνειδητότητας των πολιτών. Του κοινού. Ο χορός καταλαμβάνει το χώρο της «ορχήστρας» και παρακολουθεί έντρομος τα σπουδαία και μεγάλα πάθη των ηγετών του. Μιλάμε για το κοινό της Αθήνας του 5ου αιώνα, η οποία σηματοδοτεί, την εποχή εκείνη, το αποκορύφωμα του ανθρώπινου πνεύματος.

Οι θεατές εκείνου του καιρού έβλεπαν τον εαυτό τους να συμμετέχει ως πρωταγωνιστικός ρόλος στη δράση και στην εξέλιξη του μύθου. Κι όταν ο τραγικός ήρωας υπερασπίζεται το «αγαθό της ζωής» και, υμνώντας το, θυσιάζει την ίδια του την ύπαρξη, τότε οι θεατές αισθάνονται την αύρα της «ελευθερίας» να τους δροσίζει το πρόσωπο. Και έτσι, φεύγουν από την παράσταση αλλαγμένοι. Επειδή έχουν ανέβει ένα ακόμα σκαλοπάτι στη μεγάλη κλίμακα του εξανθρωπισμού. Έχει δηλαδή προκύψει η «κάθαρσις».

Το άλλο μεγάλο πρόβλημα είναι το «σχήμα». Τα 32 αυτά έργα, που σώθηκαν από τον «Αττίλα» του ρωμαιοχριστιανισμού, είναι μια μεγάλη «σχηματοποιημένη λαϊκή Τέχνη».

Πώς να αντιμετωπίσουν οι σημερινοί θεατρίνοι αυτό το απόλυτο σχήμα, χωρίς μάσκες, χωρίς σκευές, χωρίς κοθόρνους και χωρίς ηχεία;! Εξωθώντας τα εκφραστικά τους μέσα, φωνή και κίνηση, πέρα από τα φυσικά τους όρια; Παίζοντας ρεαλιστικά ή νατουραλιστικά; Δημιουργούνται έτσι αλλοιώσεις οι οποίες επηρεάζουν άμεσα το περιεχόμενο. Το υποβιβάζουν στα μέτρα του «αστικού δράματος».

Σχετικά με την παράσταση

Η «Αντιγόνη», που παρακολουθήσαμε στο «Σημείο Μηδέν», ήταν μια αποκάλυψη! Σημαδιακό το όνομα του θιάσου. Ο Σάββας Στρούμπος και οι 7 ηθοποιοί, Έβελυν Ασουάντ (Αντιγόνη), Κωνσταντίνος Γώγουλος (Κρέων), Έλλη Ιγγλίζ (Τειρεσίας - κορυφαία χορού), Ανδρομάχη Φουντουλίδου (Ισμήνη - Αγγελιαφόρος), Γιάννης Γιαραμαζίδης (Αίμων), Ρόζυ Μονάκη (Ευρυδίκη - κορυφαία χορού) και Στέλιος Θεοδώρου -

Γκλίναβος (Φύλακας - Εξάγγελος). Τέσσερις γυναίκες και τρεις άντρες όλοι κι όλοι, έπιασαν το νήμα από το σημείο μηδέν. Από την αρχή. Και ξετύλιξαν το «κουβάρι», με πολύ μόχθο, με πάθος και αυταπάρανηση και μας οδήγησαν σε μια υψηλού επιπέδου αισθητική απόλαυση. Τα άλματα προβλήματα λύθηκαν με τρόπο «μαγικό». Πάνω σ' ένα απλό «σανίδι», χωρίς ούτε μια καρφίτσα για στολίδι, οι εφτά ηθοποιοί, με μόνα όπλα το μυαλό και τη φαντασία τους, μας αποκάλυψαν τον «τραγικό πυρήνα» του έργου.

Η Αντιγόνη της Έβελυν Ασουάντ είναι ίσως η πληρέστερη ερμηνεία του ρόλου που έχω δει μέχρι σήμερα. Με όλα τα εκφραστικά της μέσα ζωντανά επί σκηνής, με ενέργεια, πάθος και πλήρη κατανόηση του κειμένου. Ένα στοίχημα που σίγουρα κερδήθηκε. Όλοι οι ηθοποιοί απέδωσαν υπερβαίνοντας εαυτούς.

Η μετάφραση του Δημήτρη Δημητριάδη, για άλλη μια φορά, αποδίδει, με την περίτεχνη σύγχρονη γλώσσα του, μεγάλο μέρος από την ποίηση της αρχαίας γλώσσας με τρόπο που αποκαλύπτει τη βαθιά συγγένεια μεταξύ τους.

Ο Σάββας Στρούμπος για άλλη μια φορά αποδεικνύει το μεγάλο του πάθος, τη θεατρική του παιδεία, την πλήρη αφοσίωση και τον απόλυτο σεβασμό, που πρέπει να έχει ένας αληθινός καλλιτέχνης απέναντι σε τέτοια μεγαλειώδη έργα, και εν προκειμένω στην περίφημη «Αντιγόνη» του περίφημου Σοφοκλή.

Μία παράσταση που πρέπει να δουν όλοι, μικροί και μεγάλοι. Αναρωτιέμαι, από την άλλη, γιατί αυτή η παράσταση δεν φιλοξενείται από το Φεστιβάλ; Και ποιος ο ρόλος του Φεστιβάλ στην πολιτιστική ζωή του τόπου μας; Και ας μην ξανακούσω το κοινότοπο, «δεν παίζουν γνωστοί ηθοποιοί», γιατί τότε πολλοί θα πρέπει να αναθεωρήσουν τη θέση τους απέναντι στο θέατρο, και ίσως αρκετοί να τη διακόψουν.

- «Πες μου, πού είναι η Αθήνα;» ρωτούσε ο Χέλντερλιν στον ύμνο «*Der Archipelagus*»

- «βρίσκεται κρυμμένη μέσα στον σύγχρονο άνθρωπο», του απαντά ο Ρενάν,

- «και ο κόσμος δεν θα σωθεί, παρά μόνο επιστρέφοντας στον Παρθενώνα και απαρνούμενος τους δεσμούς του με την βαρβαρότητα».